

stwa Kazanu, Astrachanu i Krymu, których mieszkańcy i władcy, obcy przez długi czas wszelkiey oświacie, byli tylko rozbóynicznymi nomadami. W połowie 16go wieku upadły hanostwa pod zwyciężkim orężem Iwana Wasilewicza, i od owego czasu, ci tak groźni mieszkańcy, przez powolne lecz łagodne działanie rządu rossyjskiego, i przez owę coraz bardziej w samej Rosyi rozszerzającą się oświatę, stali się spokojnymi i użytecznymi obywatelami. Taki sam wypadek był później z krymskimi Tatarami i Nohajcami. Również nieokrzescani, i wczasy swego przybycia do Rosyi, prawie zupełnie dzicy Kałmucy poddali się chętnie pod łagodne berło rossyjskiego dwógłównego orla, i postępują teraz znacznie w oświacie, o ile to da się uczynić przy położeniu fizyczném, w jakim się znajdują, a które im w zaprowadzeniu rolnictwa prawie nieprzebyte stawia przeszkody. Nigdzie jednak wpływ rządu rossyjskiego i z tymże wpływ naszey oświaty nieobjawia się znakomiciey i nie wydaje tak licznych owoców, jak w Georgii, i w południowych koło Kaukazu położonych rossyjskich prowincjach.

Georgia od czwartego wieku, królestwo chrześcijańskie, otoczone ciągle ludami mahometańskimi, z powodu tak krytycznego położenia, zostawało nieustannie prawie pod uciskającą przemocą swych możnych sąsiadów, nie tracąc przecież nigdy zupełnie swej samoistności. Oświata jego pochodząca z Bizancyi, wkrótce tak została ograniczoną, że jey rysy prawie całkiem znikły, chociaż duch religii ludu dotąd żyje. — Od Persów, Mongołów, Turków i kaukaskich narodów rozbóynicznych, pustoszone i plądrowane, zmuszone było nareszcie to nieszczęśliwe królestwo, przy końcu zeszłego wieku, rzucić się w objęcie Rosyi, i uważało się za szczęśliwe, że zostało policzone w rząd jey prowincyi. Od tej chwili wszystko się tam nad podziw zmieniło. — Stolica Tyflis, 1795 zburzona przez Persów, powstała wspaniale z gruzów i opływa teraz w dostatki, jakich wprzód nie było przykładu. — Wyższe i niższe szkoły są założone po całym kraju; uprawa wina stać się musi główną gałęzią zarobkowości krajowey i najlepszą jest wszelkimi sposobami; rękodzielnie i fabryki wykształcają się pod opieką mądrego rządu; handel stał się tak znakomitym

i tak kwitnącym, iż kupcy georgiyscy więcej jak od lat 10, zwiedzają wszystkie niemieckie jarmarki, gdzie dawniej o nich ani wiedziało. W Tyflis jest drukarnia grecka i rossyjska, obydwóch językach wychodzą pisma periodyczne, które redagowane przez zdolnych mężów, przykładają się nadzwyczajnie do umysłowey oświaty.

Te i inne przykłady dowodzą, ile Rosya przyczyniła się już do rozszerzenia oświaty na Wschodzie, nieprzynaglając nawet stronników niechrześcijańskich wyznań, do zmienienia swęj wiary. — Postępy te nie były wprawdzie raptowne, lecz przeto trwałszemi zostaną, gdyż nie są rezultatem wymuszonéj działalności, a zatem ciągle oddziaływające siły.

Tego nie można powiedzieć o europeyskiey umiejętności, zaprowadzonéj przez paszę Egiptu, którym powodował tylko egoizm, i który nie znajduje zgodności w sercach wielkiego ogółu swoich poddanych; widzą oni w tém tylko nowy dowód chęci obciążenia ich jeszcze cięższemi kaydanami, niż dotąd dźwigali.

Pytamy się teraz przyjaciół ludzkości, czego by na wypadek, jeżeli Opatrzność przeznaczyła upadek państwu Ottomańskiemu, należało życzyć dla rozszerzenia naszey oświaty: czyli, widzieć małą Azję w mocy Mehmeda Alego, i Ibrahima paszy; czyli też przynajmniej północnéj części wielkiego państwa Ottomańskiego, pozostawić widoki, aby pod opiekuńczym wpływem Rosyi, otrzymała znowu w części oświatę, która niegdyś Bitynią i Pontus tak kwitnąciami czyniła?

WIADOMOŚCI Z DAWNIEJSZYCH POCZT.

ROSSYA

Petersburg 11 Maja.

Doszły tu z Konstantynopola względem przybycia tém naszych wojsk lądowych następująca wiadomości:

»Dnia 14 kwietnia przeprowadzone zostało woysko przybyłey dywizyi rossyjskiej z placu wylądowania swego, do wybranej pozycyi przez generała Murawiewa pod Hunkiar Iskeleni, gdzie zajęło wytknięty obóz, do którego według życzenia wyrzuczonego przez sultana, i potwierdzonego ochotczo przez generała Murawiewa, przyłączyły się jeszcze